

Системата на спреженията в българския език в съвременен и в исторически аспект

MARGARITA TETOVSKA-TROEVA

THE CONJUGATION SYSTEM IN BULGARIAN IN A MODERN AND HISTORICAL ASPECT

(Summary)

The subject of study of this article is to analyse the changes that occurred in certain verbs and the reasons for them, against the background of the continuity between the various periods of the development of the Bulgarian language. The paper traces the transformation process in part of the verb forms and the formation of the new-Bulgarian a-conjugation within the historical development of the Bulgarian language by analysing data from the old-Bulgarian and the mid-Bulgarian periods as well as from the Wallach-Bulgarian Charters, the Prayers from Cherged and the damaskins of 16-18th c. where the conjugation was fully established. It analyses circumstances of different character which contributed to these processes and the causes for them. The paper also offers a modern aspect analysis, both of the standard language and of the dialects, and presents the basic results of the wide range of processes having affected not only the 1st p. sg. present forms and the 1st and 2nd conjugation verbs, but also a greater part of the 3rd conjugation old-Bulgarian verbs. It also views the conjugation change of the verbs in the Bulgarian dialects on the level of category and the level of paradigm that led to the mixing of conjugations and to the lack of a systematic character.

Предмет на разглеждане в статията е на фона на приемствеността между различните периоди от развитието на българския език да се анализират промените, които са се извършили в част от глаголите и причините, които са ги породили. Проследява се процесът на промените в глаголните форми и оформянето на новобългарското а-спрежение в историческия развой на българския език, като се анализира материал от стб. и срб. период, както и от влахо-българските грамоти, чергедските молитви и от дамаскините от XVI-XVIII в., в които напълно се е утвърдило а-спрежението. Анализират се условията от различен характер, които са подпомогнали тези процеси и причините, които са ги породили. Прави се анализ и в съвременен аспект, както в книжовния език, така и в диалектите, за които се дават основните резултати от широкия обхват на процесите, засегнали не само формите за 1 л. ед.ч. сегашно време и на глаголите от I и II спр., но и по-голяма част от глаголите от III стб. спр. Отбелязва се и промяната в спрежението на глаголите в българските говори на равнище на категорията и на равнище на парадигмата, довело до смесване на спреженията и до проява на асистемност.